

"RËNIA E NJË DIKTATORI"

HYRJE

Ekspozita "Rënia e një diktatori" çelët në kuadër të 30-vjetorit të rrëzimit të përmendores së diktatorit Enver Hoxha më 20 shkurt 1991. Ajo hedh dritë mbi informacione të njohura dhe pak të njohura, nga vendimi për ngritjen e monumentit e deri në rrëzimin e tij.

Diktatura e Hoxhës në Shqipëri përdori të gjitha mjetet e komunikimit masiv për të propaganduar ideologjinë që kishte. Që në dhjetëvjeçarin e parë të pushtetit ajo e sofistikoi propagandën duke e ndërfutur thellë edhe në art. Në fakt me të ashtuquajturin "realizëm socialist" diktatura e përdori artin si mjet kyresor të "agjitacionit ideologjik".

Në vitet 60-të regjimi modeloi "propagandën monumentale", e cila do të kishte rol kryesor në "edukimin e masave" për frymën e Partisë së Punës së Shqipërisë (PPSH). Kjo vijoi në artet pamore, kinematografi, teatro dhe kulmoi me ngritjen e përmendoreve, kryesisht për rolin e PPSH-së në Luftën Nacional-Çlirimtare.

"RËNIA E NJË DIKTATORI"

Propaganda monumentale kaloi në nivel tjetër pas vdekjes së diktatorit në vitin 1985. PPSH ia kushtoi atij vëmendjen kryesore, duke kaluar në plan të dytë aspektet e tjera. Institucione të ndryshme u quajtën me emrin e tij, ndërsa përmendore u ngritën pothuajse në të gjitha qytetet kryesore të vendit. Ndërkaq edhe muzeu kushtuar Luftës Nacional-Çlirimtare (sot njohur si Piramida) në të vërtetë ishte muzeu i diktatorit Hoxha.

Rrëzimi i përmendores në Tiranë, më 20 shkurt 1991, rrëzoi pikërisht këtë propagandë monumentale të diktaturës. Ndaj dhe ngjarja ka vlerë historike dhe konsiderohet si nisja e fundit të regjimit totalitar në Shqipëri.

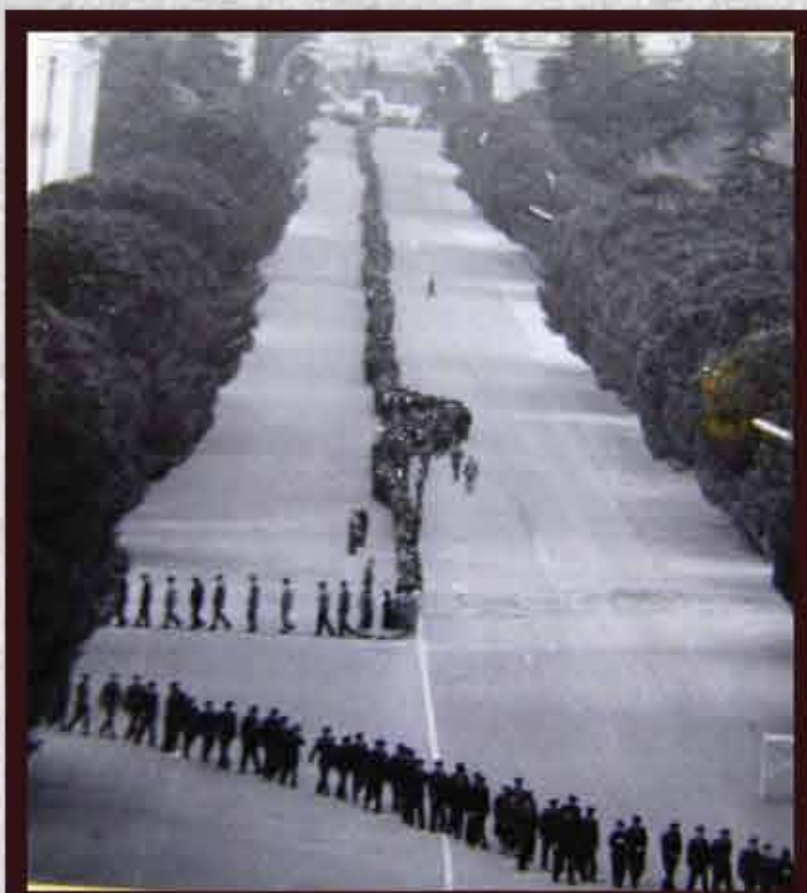

12 prill 1985
Ramiz Alia duke ngushëlluar Nexhmije Hoxhën, foto nga revista "Në Sherbim të Popullit"

VDEKJA E DIKTATORIT

Diktatori Hoxha vdiq në orën 02:15 të datës 11 prill 1985. Kishte dy ditë në koma prej një gjendjeje aritmie shkaktuar nga diabeti. Vdekja u njoftua zyrtarisht në Radio Televizionin Shqiptar (RTSH) rreth dhjetë orë më pas. Trupi i tij u grimua nga specialistë të RTSH-së dhe u ekspozua për katër ditë në Presidiumin e Kuvendit Popullor. Organet e Sigurimit të Shtetit u angazhuan të mblihdnin të dhëna mbi reagimet e njerëzve, ndërsa një kortezh i përmortshëm i qytetarëve e vajtoi atë në histeri. Varrimi u bë mbi 100 orë pas vdekjes, në 12:30 të datës 15 prill.

12 prill 1985
Kortezhi i përmortshëm për diktatorin, foto nga revista Shqipëria Sot.

12 prill 1985
Lajmi i vdekjes së diktatorit në faqen e parë të gazetës "The New York Times".

12 prill 1985
Arkivi i diktatorit në Presidiumin e Kuvendit Popullor, foto nga revista "Shqipëria Sot"

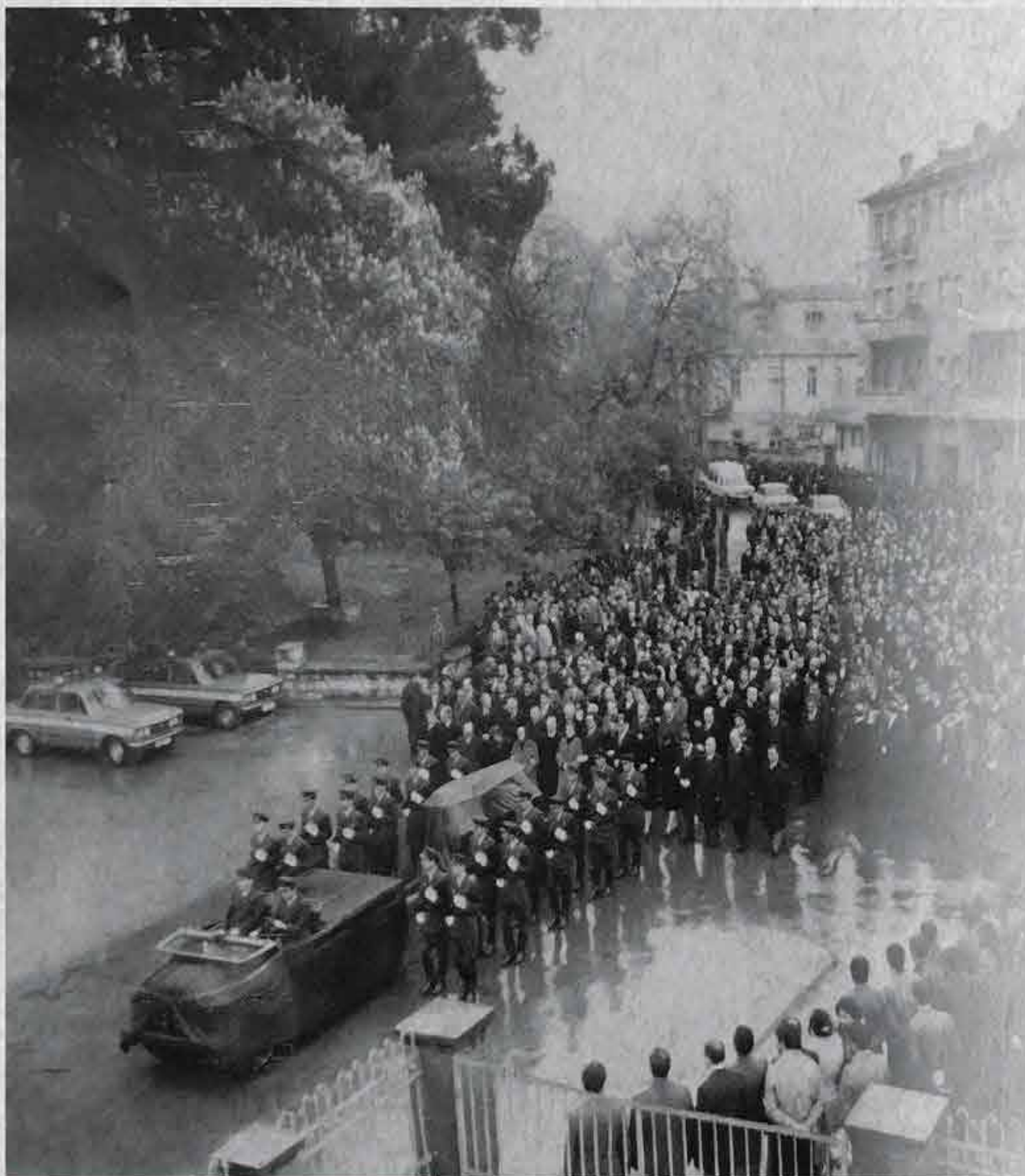
12 prill 1985
Kortezhi i përmortshëm për diktatorin, foto nga revista "Shqipëria Sot".

12 prill 1985
Arkivi i diktatorit në Presidiumin e Kuvendit Popullor, foto nga revista

12 prill 1985
Qytetarë të prekur nga vdekja e diktatorit, foto nga revista "Në Sherbim të Popullit"

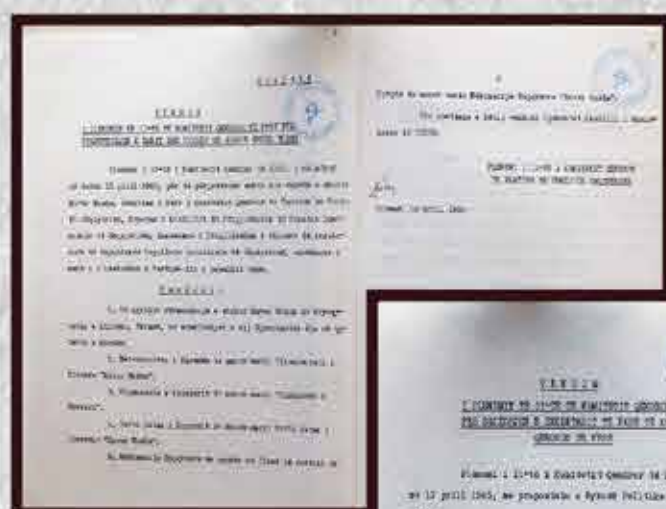
15 prill 1985
Varrimi ceremonial i diktatorit, rruges për në "Varrezat e Dëshmoreve të Kombit" në rrugën që sot mban emrin "George W. Bush", foto nga revista "Në Shërbim të Popullit".

VDEKJA E DIKTATORIT

Kina, me të cilën Shqipëria shkëputi marrëdhëniet në vitin 1978 e raportoi lajmin e vdekjes së Hoxhës me një komunikatë zyrtare me katër paragrafë. "The New York Times" e përmendi këtë raportim teksa e cilësonte Hoxhën si arkitekt të izolimit të Shqipërisë.

PPSH nuk e ndryshoi vijën politike, por vijoi në rrugën e Hoxhës. Për të u vendosën tetë ditë zije kombëtare dhe lartësimi më tej i figurës së tij. Ende pa varrosur diktatorin, më 13 prill 1985, udhëheqja mbledhi Plenumin e 11-të të Komitetit Qendror të PPSH-së, mbajti dy minuta heshtje dhe vendosi që pasardhës i Hoxhës të ishte Ramiz Alia, i cili ishte kthyer në numrin dy të PPSH-së që pas vetëvrasjes së Mehmet Shehut, më 17 dhjetor 1981. Gjithashtu u vendos t'u jepej emri i diktatorit, Universitetit të Tiranës, portit detar të Durrësit, ndërmarjes bujqësore Korçë, etj. Krahas kësaj u urdhërua të ngriheshin përmendore në Tiranë, Gjirokastrë dhe Korçë.

Kështu edhe pas vdekjes, udhëheqja shtypëse e diktatorit nuk u vu në diskutim, përkundrazi u ngrit në pedestal.

13 prill 1985
Vendimet e Plenumit pas vdekjes së diktatorit

15 prill 1985
Varrimi ceremonial i diktatorit, njëra nga sheshi "Skenderbeu" për në "Varrezat e Dëshmoreve të Kombit", foto nga revista

15 prill 1985
Mitingu përmortor për diktatorin organizuar në sheshin "Skenderbeu", foto nga revista "Në Shërbim të Popullit".

15 prill 1985
Ushtrarakët në mitingun përmortor për diktatorin organizuar në sheshin "Skenderbeu", foto nga revista "Në Shërbim të Popullit".

15 prill 1985
Varrimi ceremonial i diktatorit në "Varrezat e Dëshmoreve të Kombit", foto nga revista "Shqipëria Sot".

15 prill 1985
Varrimi ceremonial i diktatorit në "Varrezat e Dëshmoreve të Kombit", foto nga revista "Shqipëria Sot".

12 prill 1985
Ramiz Alia duke ngushëlluar Nexhmije Haxhën. foto nga
revista "Në Shërbim të Popullit".

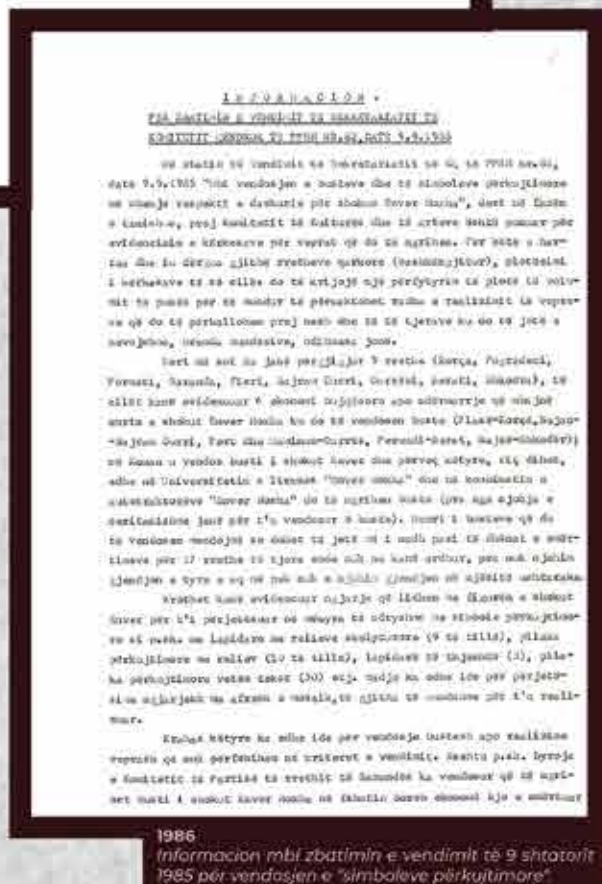
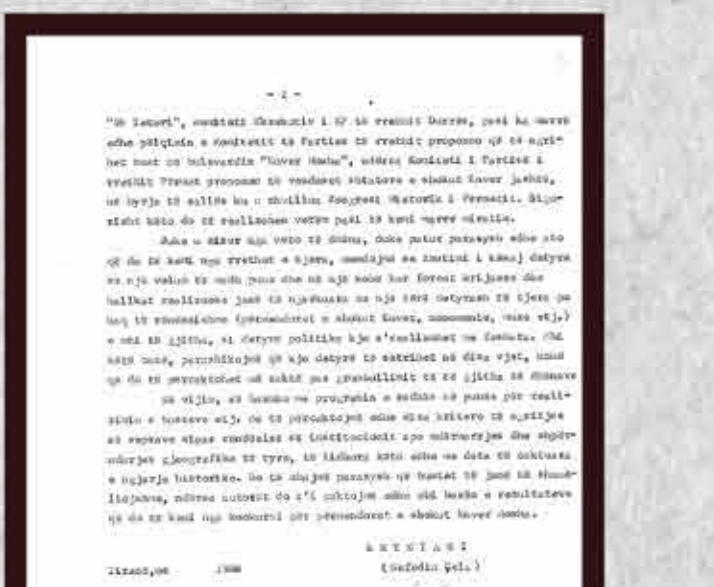
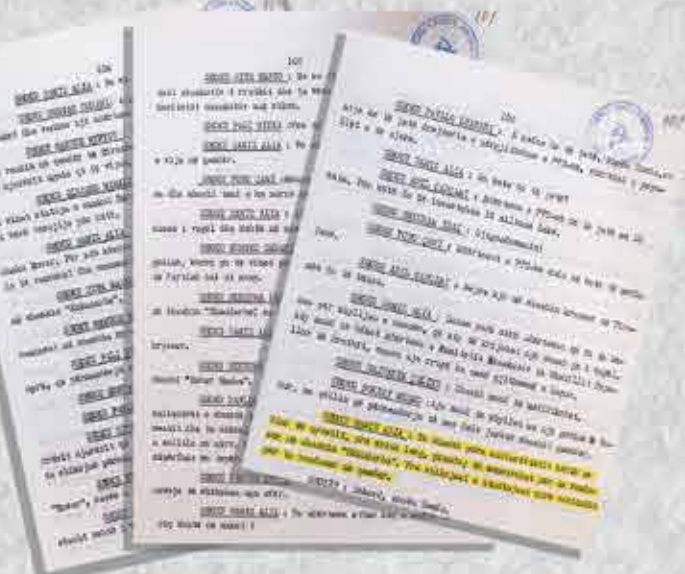
KULTI I INDIVIDIT

Nën udhëheqjen e Ramiz Alisë, me Vendimin Nr.82 datë 9 shtator 1985, të Sekretariatit të Komitetit Qendror të PPSH-së, regjimi vendosi t'i kushtonte diktatorit 1 statujë, 9 buste, 4 basorelieve, 3 lapidarë dhe 9 pllaka përkujtimore. Për përmendoren, e cila do të ishte medoemos shtatore, u paraqitën si propozime 116 vepra nga rreth 75 artistë. Disa prej tyre propozuan që ajo të ishte me granit të kuq, pasi vetëm kështu "vepra do të shprehte më fuqishëm aspiratat e PPSH-së". Gjithashtu pati diskutime se ku do të vendosej përmendorja, në sheshin që sot mban emrin "Nënë Tereza" përpara Universitetit të Tiranës, në bulevardin "Dëshmorët e Kombit", apo në sheshin "Skënderbej". Ramiz Alia kërkoi që ajo të ndriçohej gjithmonë nga dielli, dhe të ishte me drejtim nga lindja.

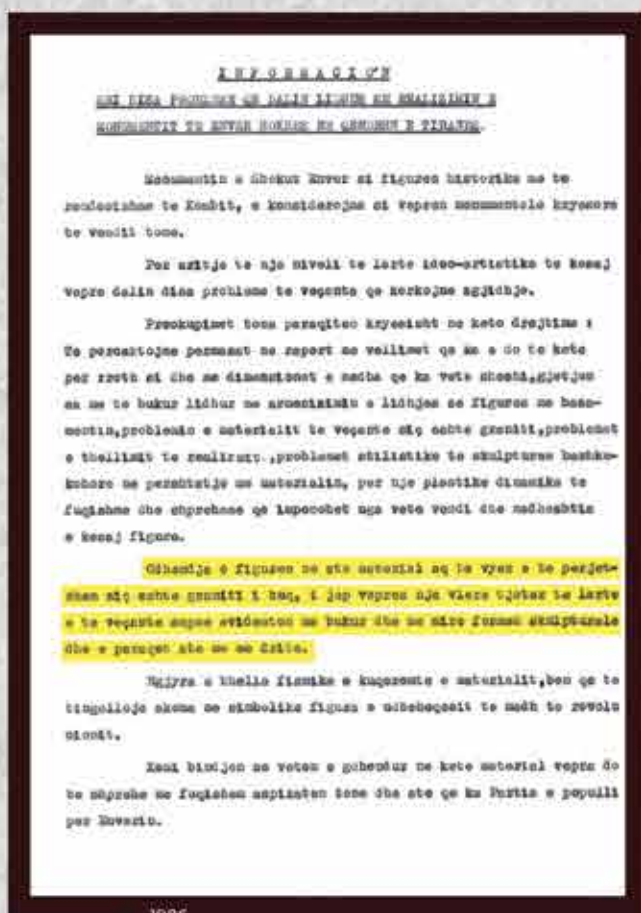
Pati propozime për t'i vënë emrin "Enver Hoxha" sheshit "Skënderbej" dhe qytetit të Tiranës. Vendosja e përmendores në shesh e bëri të detyrueshëm rikonstruktimin e tij. Për këtë me vendimin Nr.437 datë 14 dhjetor 1985, Këshilli i Ministrave vendosi ta rikonstrukttojë me ndërhyrje kryesisht për t'i hapur vend piedestalit, përmendores dhe ndriçimit që do të kërkonte ajo.

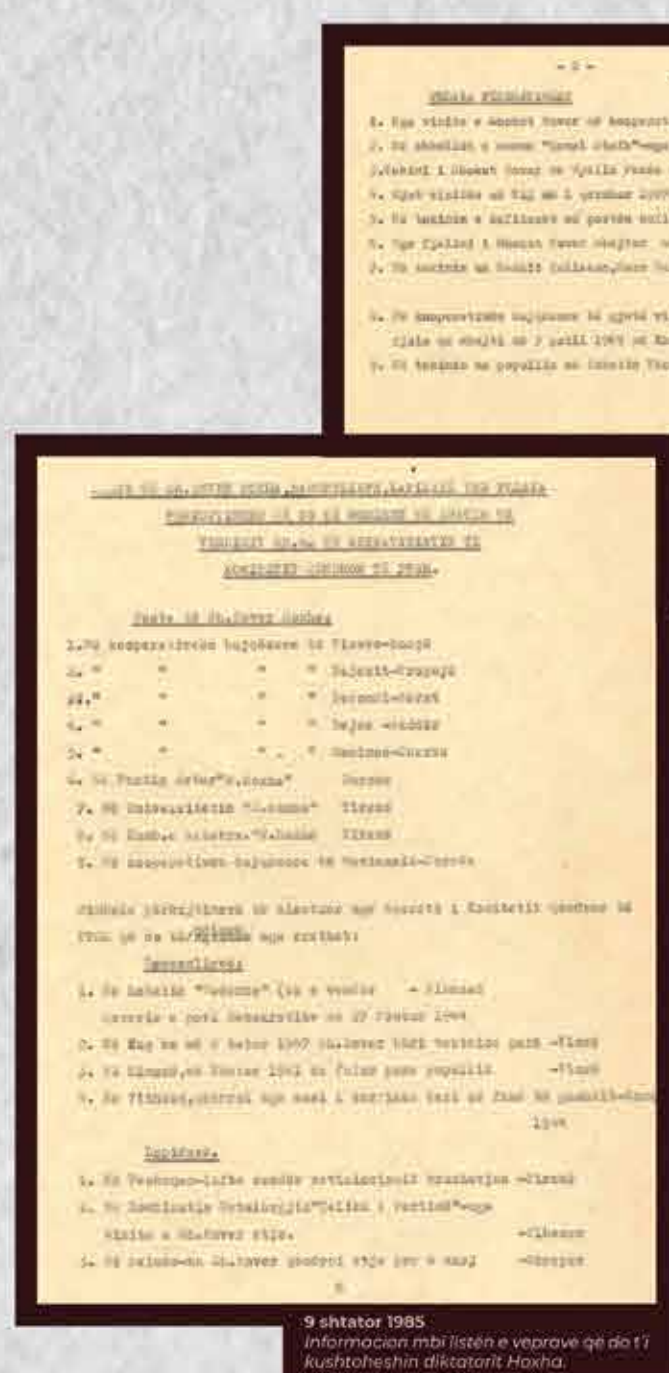
6 korrik 1985
Diskutime për vendosjen e përmendores së diktatorit Hoxha në
sheshin "Skënderbej" nga mbledhja e Byrosë Politike

1986
Informacion mbi zbatimin e vendimit të 9 shtatorit
1985 për vendosjen e "simboleve përkujtimore"

1986
Sugjerime për materialin dhe madhësinë e përmendores
së diktatorit Hoxha në sheshin "Skënderbej".

9 shtator 1985
Informacion mbi listën e veprave që do t'i
kushtoheshin diktatorit Hoxha.

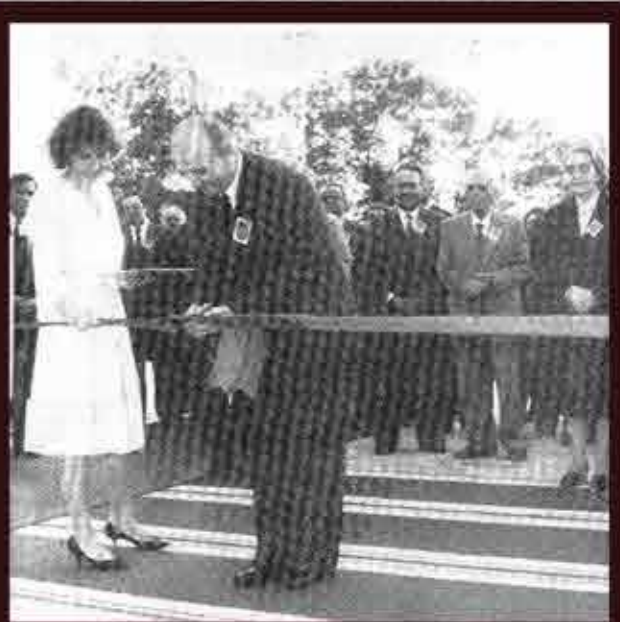

1988
Muzeu kushtuar diktatorit dhe Luftës Nacional-Çlirimtare, sot njohur si "Piramida", foto nga revista "Shqipëria Sot"

KULTI I INDIVIDIT

Vendimi për t'i ngritur përmendore diktatorit në disa qytete u konkretizua tre vite pas vdekjes, në përvjetorin e 80-të të lindjes së tij, në vitin 1988.

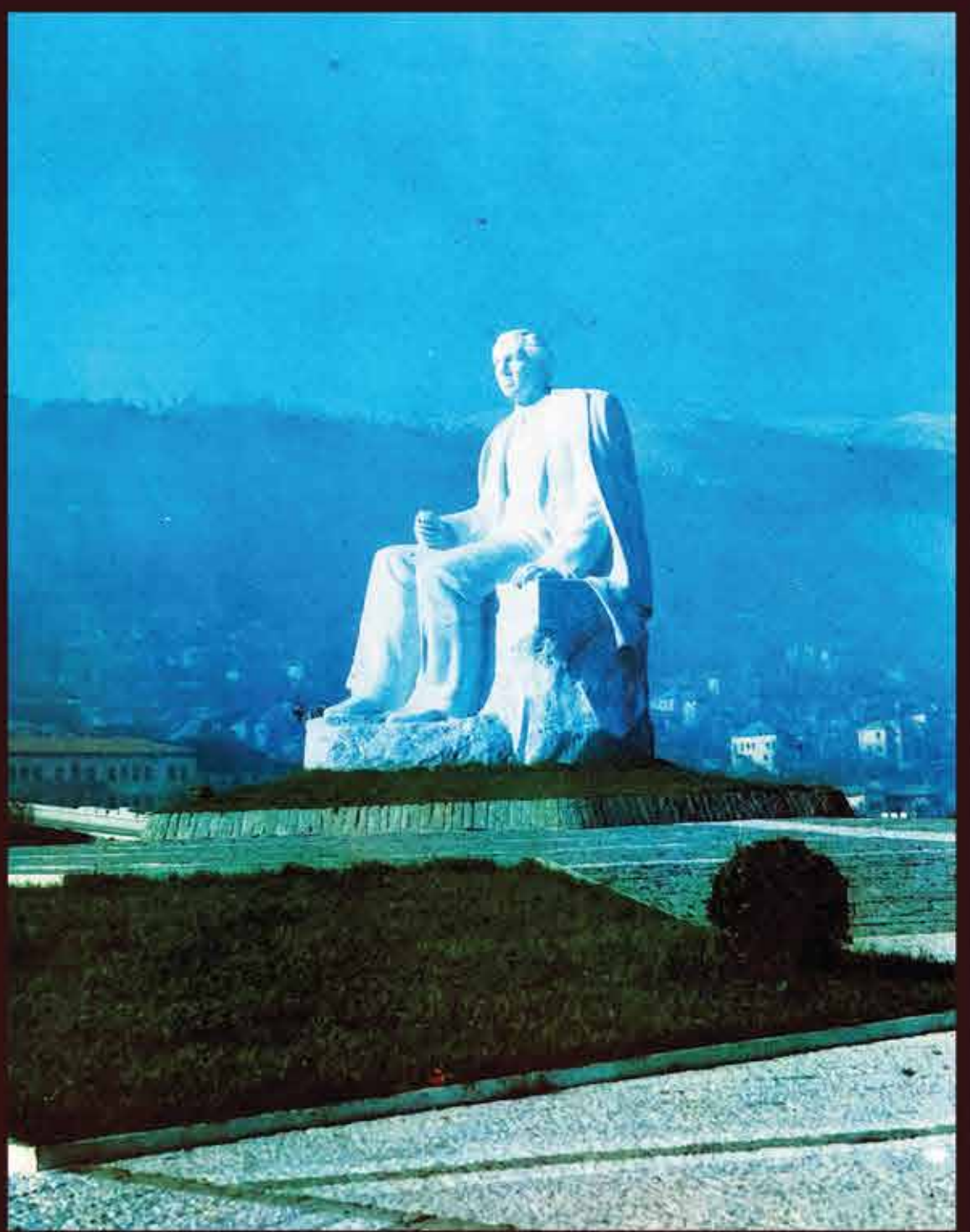
Përmendorja në Gjirokastrë u realizua nga skulptori Muntas Dhrami në pesë blloqe mermeri të fortë me peshë mbi 80 tonë, dhe u përrua më 5 tetor 1988. Përmendorja në kryeqytet u realizua nga piktori Sali Shijaku dhe skulptori Shaban Hadëri. Ajo ishte prej bronxi, rreth 8 metra e lartë, dhe u përrua më 16 tetor 1988 në ditën e lindjes së diktatorit, paralelisht me muzeun që iu kushtua atij, në ndërtesën që sot njihet si Piramida. Kjo e fundit me vendim Nr.475 datë 12.7.2006 u emërua si "Qendra Ndërkombëtare e Kulturës Pjetër Arbërori" për nder të ish-të përndjekurit politik që u dënua 28 vite burg nga diktatura e Hoxhës.

16 tetor 1988
Përvjetimi i përmendores Ramiz Alia, foto nga revista "Shqipëria Sot"

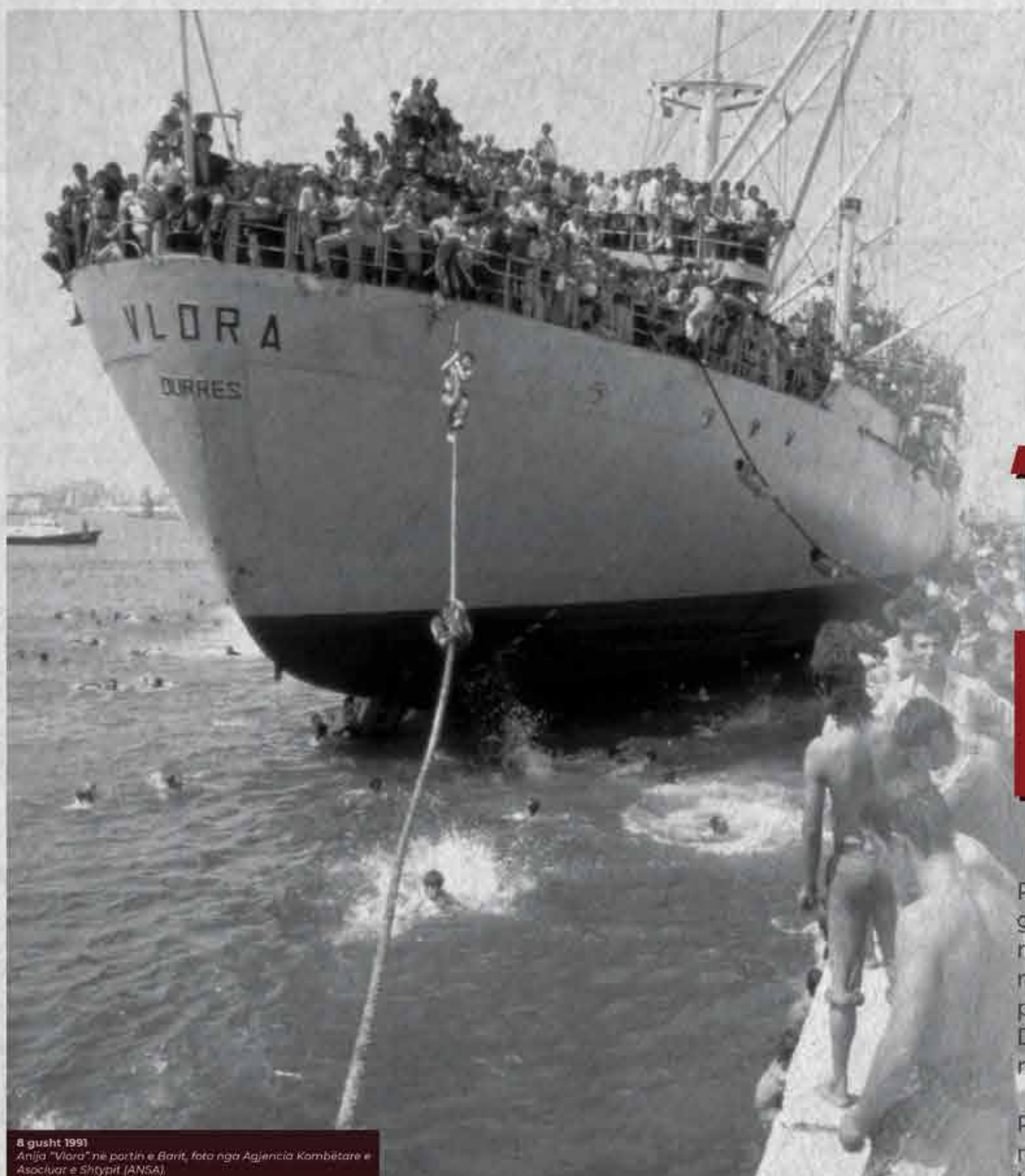
1988
Monumenti i diktatorit në muzeun kushtuar Luftës Nacional-Çlirimtare, sot njohur si "Piramida", foto nga revista "Në Shërbim të Popullit"

1990
Përmendorja e diktatorit në Gjirokastrë, foto nga revista "Në Shërbim të Popullit"

1990
Përmendorja e diktatorit në Tiranë, foto nga revista "Në Shërbim të Popullit"

8 gusht 1991
Anija "Vlora" në portin e Bari, foto nga Agjencia Kombëtare e Asociuar e SHQIPT (ANSA).

THYERJA E FRIKËS

Revoltat e mëdha në Poloni e Hungari nxitën gjatë vitit 1989 një efekt domino të rrëzimit të regjimeve diktatoriale në Europë. Ato kulmuan me shembjen e Murit të Berlinit dhe rrëzimin e përgjakshëm të diktaturës në Ruman. Dominoja e fundit pa rënë e këtij reaksioni mbeti regjimi i Shqipërisë.

Për më shumë se një vit, Ramiz Alia u përpoq të mbante në këmbë regjimin enverist me disa lëshime të propaganduara kinse si "proces demokratizimi". Mirëpo përpjekja e tij mori një shkundje të beftë pas 2 korrikut 1990, kur rreth 6 mijë qytetarë u dyndën në ambasadat e huaja për t'u larguar nga vendi.

Dyndja ndodhi teksa regjimi po përgatiste ligjin e ri për vizat dhe pasaportat, i cili do t'u mundësonte më në fund qytetarëve shqiptarë të dilnin jashtë shtetit. Për 45 vite lëvizjet jashtë vendit kishin qenë privilegj i nomenklaturës komuniste. Arratisjet dënoheshin me burg deri dhe me vdekje si "tradhti e lartë ndaj Atdheut".

Pas vitit 1978, kur Shqipëria prishi marrëdhëniet me Kinën dhe u izolua totalisht në aspektin ndërkombëtar, gjendja ekonomike e vendit u bë edhe më e mjerueshme ku mungonin mallrat kryesore në treg dhe ushqimi i qytetarëve ishte kufizuar përmes racionimit me tollona. Kështu që në vitin 1990, largimi nga vendi shihej si rrugëdalje nga varfëria dhe pasiguria.

Pas ngjarjes së ambasadave, e cila theu frikën, dhjetëra mijëra të tjerë vijuan të largoheshin me destinacion kryesisht Greqinë dhe Italinë.

Në dhjetor 1990 studentët vunë edhe më tej në trysni Ramiz Alinë duke e detyruar atë të lejojë pluralizmin politik dhe caktimin e zgjedhjeve të para pluraliste në vitin 1991. Ndërkohë largimi i qytetarëve nga vendi vijoi. Në qytetet portuale si Durrësi, Vlora apo dhe Lezha, nisën përplasjet me policinë. Anije të shumta u rrëmbyen dhe u përdorën për t'u larguar kryesisht drejt Italisë.

Emigrimi mori prikje masive. Situata u rëndua dramatiksht në muajin gusht 1991 kur dhjetëra mijëra persona zbarkuan në brigjet italiane me anije të rrëmbyera në Portin e Durrësit. Njëra prej tyre, anija "Vlora", e cila zbarkoi me rreth 20 mijë refugjatë në Bari të Italisë më 8 gusht 1991, u bë simboli i asaj periudhe të konsideruar si "Eksodi".

The World
For Many Albanians,
Freedom Means a Shot
At Leaving Forever

1990-1991
Artikuj të gazetës "The New York Times" për situatën e krijuar në Shqipëri me largimet e shumta.

INFORMACIONE SHI QYTETARË NË PORTIN E DURRËSIT

Për shkak të situatës së krijuar në portin e Durrësit, si dhe të faktit që shumë qytetarë kanë qenë të shtrirë në rrugët dhe në afërsi të anës së detit, është vendosur të bëhet një kontroll i përgjithshëm i qytetarëve në portin e Durrësit. Kjo kontrollë do të bëhet në ditën e mërkurë të datës 12.7.1991, nga ora 10.00 deri në 12.00. Qytetarët që do të marrin pjesë në kontrollin duhet të vijnë në portin e Durrësit me dokumentet e tyre dhe të marrin pjesë në kontrollin.

DOKUMENTI I TËRIT I KËTË KONTROLLI KANË
QENË SHIRUR

Hartë në letër
7.7.1991
Informacione

Periudha shkurt-mars 1991
Dokumente informuese mbi përpjekjet për të ikur nga Shqipëria duke rrëmbyer anije dhe situata e krijuar në Kavajë me rreth 3 mijë të larguar.

INFORMACIONE SHI QYTETARË NË PORTIN E DURRËSIT

Për shkak të situatës së krijuar në portin e Durrësit, si dhe të faktit që shumë qytetarë kanë qenë të shtrirë në rrugët dhe në afërsi të anës së detit, është vendosur të bëhet një kontroll i përgjithshëm i qytetarëve në portin e Durrësit. Kjo kontrollë do të bëhet në ditën e mërkurë të datës 12.7.1991, nga ora 10.00 deri në 12.00. Qytetarët që do të marrin pjesë në kontrollin duhet të vijnë në portin e Durrësit me dokumentet e tyre dhe të marrin pjesë në kontrollin.

Hartë në letër
7.7.1991
Informacione

YANJIA E JUVENË E SHQIPTARË NË PORTIN E DURRËSIT

Kavajë, më 12.7.1991

YANJIA E JUVENË E SHQIPTARË NË PORTIN E DURRËSIT

YANJIA E JUVENË E SHQIPTARË NË PORTIN E DURRËSIT

Gjatë ditës së mërkurë të datës 12.7.1991, në portin e Durrësit, ka qenë e mundur të shihet një grup i madh i qytetarëve shqiptarë që po prisnin në afërsi të anës së detit. Këta qytetarë kishin marrë pjesë në kontrollin dhe kishin marrë pjesë në kontrollin.

Hartë në letër
7.7.1991
Informacione

2 korrik 1990
Mijëra qytetarë shqiptarë në ish-ambasadën e Republikës Federale Gjermane, foto nga Ambasada Gjermane, Facebook

Studentët janë aty, përpara
nesh. Ne kemi qëndruar në "ko-
peshinë" e tyre, ku shëmbënim
përditë, ndërsa ata tani janë të
jetëveve të tyre me kanje të
haksura në pallatë, të kulturës
në pallat. Më duket se edhe
si pallat nesh e tije do të
pajet. Pallati i grevës së parë
bëprijë të urisë.

Gjithë Shqipëria i ka përpara
Studentët. Ata që janë këtu, ata
që janë mundur të jenë këtu,
ata që nuk kanë dështuar të jenë
këtu, ata që nuk kanë guxuar
të guxojnë të jenë këtu. I di-
tëjet e njerëzimit me një ka-
qorë të zakonit njerëzish diku-
se janë ushtruar, studentët e
amitë e konsultive janë të

ta e shoku Enver Hoxha, sot
thyejnë kokërat në këtë mal që
quhet: studentët "grevatë".

Studentët janë përpara. Ne se
ndonjë njeri, ndonjë antinjeri
apo mininjeri, qoftë edhe me ve-
të, ka njerë të ngrejë ndonjë
piledast për mashehinjë e vet
boche, a shërbë të dijë se për-
para janë studentët, ata e rre-
sojnë kotësinë. Që Enver Hoxha
- mjeshtër i vetvetes, dhe ja se
në qor të madh ndodhet pa-
ra studentët. Zori i vetë popullit
para historikut shqiptarë të FFSH
me Enver Hoxhën në krye, e
nxorri këtë faktorë që quhet
studentët. Ata që kishin qe-
të ngrejë armë e Enver Ho-
xha mbi tëta të rrethësuar si

dia e shoku Enver Hoxha, sot
thyejne kokat në kete mal që
quhet: studentë grevues.
Studentët janë përpara. Në se
ndonjë njeri, ndonjë antinjeri
që mbahet, qofte edhe me ve-
përime, ka nisur të ngrejë ndonjë
protestë për madheshinë e vet
boshë, shpreh të dijë se për-
para janë studentët, ata e rre-
zojnë kotësinë që Enver Hoxha
- mjeshtër i vetes, dhe ja se
në ç'kor të madhë ndodhet për-
ta studentëve. Zori i vetë popullit
para historisë staliniane të FTSH
me Enver Hoxhën në krye, ka
nxori këtë forcë reale që qu-
het: studentët. Atë që akoma
të ngrejë emrin e Enver Ho-
xhës mbi letën të gazetës...

shkurt 1991
Sekuena nga kronika e gazetart Figjri Sejdiu i
RTSH-se në raportimin e grëves së studentëve.

1. IMAZHI I URISE
Kane mbaruar mitingjet dhe brohoritjet, kane mbaruar bojkotimet dhe replikat me qeverine, kane mbaruar fjalimet per Enver Hoxhën dhe anekdotat per të. Në mbledhjen e 17 shkurtit qyteti "Studenti" ishte i qetë. Si qeniet mjetologjike ai mafi forcat për betejën e ardhshme. Një xhi i lehtë si i rreshqitshëm e bën edhe më

Ato ceuskenen hestigen e wj.
Ato ceusa studenten e komissjonit
organizator te gwevs jan mbe-
dhur në shtëpinë e njërt prej
tyre. Te qeshur, me fytyrat pa-
stra e vështrime e shqieria mu-
ndohen të përkutojnë rrugët e
mundshme të zhvillimit. Të dyja
palët janë tërhequr pa disa odes-
heshje. Të dyja palët kanë hedhur
në tavolinat e bisedimeve argu-
mentat dhe kundërsargumentat.
Por përse asgjë. Greqia e urisë
nik kështë kërcënim por alternativë
e vetme e lëvizjes studento-
re

Sot fytirret e studentëve janë të pastra e të qeshura, por nësër mbi to mund të jeshillojnë njollat e urisë. Nësër ato vështrime të singërta mund të turbullohen. Kjo është vëmë e trishtu.

2. DREJT URISË, 18.2.1991
Merrni! Janë më të çeta se gj
ne ditë tjetër. Qindra vetë han
drekën e fundit. Ndoshta drek
e vetme të shumë ditëve bashk
të mbyllur të gjitha heritima
të përzemërta, bludimet, madje
të ato të mënjësi me Min
ndë e Arsimit

Tek dera e pallatit të kulturës
studenti- qindra vetë shqyben
at të hyrë brëndë. Dyert e të
pallatit gropa urie në Shqipëri të

nē teper tē nguštas, pēr deapnir
e grudenive. Atō caste glitika
ēšhē nēherai prōkše dē en-
forke. Nēn gē pōrcelān tēm
tē, grudenivē pēštur gē ngi-
lē, nēper aikalē, e brenšamē.
putē tē fundit, pērgatimē, sī-
mu, kē e tē varur pēr mure,
vondamērē dē dūmbē. Ku pē
slokojē dēmē! Drejt vōndē-
mērē gē mūd tē kuoštōjē i-
tē. Pō pē ēē begint! - šēbrēt nē
nēm. Pō pē mō nēm sī hēdn
veturāt, pē ēē hēdn blōkūn dē
privilegijē gē pō nē mēvtn nē
skarmē tonē?!

Mbyllen dyert dhe pas tyre mbeten qindra studentë të vendosur. Kordonët e policisë bëjnë distancimin e parë prej turmës që thërret: «Me studentët lemi në këto studentë, andej prindër. Më, di, rrethta të gjatë poliozë». A armatosur me këmbë. Kë rreth: «fëmijët nga nënat apo nënat nga fëmijët?»

3. ATO CASTE BRENDA NE

SALLE 233 studenŝi tã registrator, 200
ŝajto, dĩa djetkeja, podagoge,
Parafano, jona ILB-ja dhe la
sistat pedagogik (Elbasan), Mje-
djet e brendeme tã Pallatit
Kulture. Studenti jona plit
tã alummbi djetra, korrigje na
dretj na djeteme studenŝi
mudome tã parafalin veten por
betien e veten e kãtã miam.
Na cepat e mureve jãtã vatur
tã heqenie na emrat e fadule-
cieve. Organizimot eŝitjen kã-
tã na djetra. Bledat na he-
qen e emrat por kolektivim
kãtã tãtã emore. Aja miam
djetã tã heqen emrat vone jãtã
mureve tã traditiot Evertia dhe

(Vilhoj na djeten 7)

Me basant, m'engage/ nse operator?

Projektin e një kronike të spëtvizë : dashur operator, të ndihma televizive do të sh- kujtojmë qllat e një studentit.
a me këto shënime:
-Të dashur prindër, vënezer, sh-

[illegible][illegible]

70. Pannepietz + NY, Dorpo.
71. Pannepietz + Pannepietz + Pannepietz Trilakshana, Dandhi.
72. Namroet + Namroet Gilrin Flor.
73. Pannepietz Dorzi, Flor.
74. Namroet 80 lagere "Namroet" Sikkim 1, Flor.
75. Namroet 1 Pannepietz Dandhi.
76. Namroet 1 Namroet Namroet, Dandhi.
77. Namroet 1 Namroet NY, Dorpo.
78. 210 Namroet Namroet + Namroet + Namroet, Dorpo.
79. Namroet Namroet Namroet + Namroet Namroet "Namroet", Dorpo.
80. Namroet 1 Namroet Namroet + Namroet, Dorpo.
81. Namroet 1 NY + NY, Dorpo.
82. Namroet 1 NY + NY, Dorpo.
83. Namroet 1 NY + NY, Dorpo.
84. Namroet 1 NY + NY, Dorpo.
85. Namroet 1 NY + NY, Dorpo.
86. Namroet 1 NY + NY, Dorpo.
87. Namroet 1 NY + NY, Dorpo.
88. Namroet 1 NY + NY, Dorpo.
89. Namroet 1 NY + NY, Dorpo.
90. Namroet 1 NY + NY, Dorpo.
91. Namroet 1 NY + NY, Dorpo.
92. Namroet 1 NY + NY, Dorpo.
93. Namroet 1 NY + NY, Dorpo.
94. Namroet 1 NY + NY, Dorpo.
95. Namroet 1 NY + NY, Dorpo.
96. Namroet 1 NY + NY, Dorpo.
97. Namroet 1 NY + NY, Dorpo.
98. Namroet 1 NY + NY, Dorpo.
99. Namroet 1 NY + NY, Dorpo.
100. Namroet 1 NY + NY, Dorpo.

19 shkurt 1991
Lista e telegramëve mbështetëse ndaj
proçesit të studentëve 19 shkurt 1991

Kombi: Diesel 1,7 (110 km/h)

[illegible]

FREE

Dy muaj pasi detyruan regjimin totalitar të lejonte pluralizmin politik, në shkurt të vitit 1991, studentët intensifikuan kërkesat e tyre. Më 5 shkurt 1991 studentët të Universitetit Bujqësor të Tiranës bojkotuan mësimin me pretekstin se në kampus mungonin kushtet parësore si uji, dritat dhe ngrohja. Ata kerkuan mbështetje nga studentët e Universitetit të Tiranës për plotësimin e këtyre kushteve. Në përgjigje, edhe këta të fundit bojkotuan mësimin dhe shtuan si kërkesë heqjen e emrit "Enver Hoxha" nga universiteti. Regjimi refuzoi. Përmes një deklarate të Këshillit të Ministrave, më 16 shkurt çështja e emrit u tha se nuk mund të zgjidhej nga ata, por nga "populli" me referendum.

Për dy javë në "Qytetin Studenti" u organizua me mitingje mbledhja e rreth 7 mijë firmave të një peticioni që e kërkonte heqjen e emrit. Më 17 shkurt të rinjtë i vunë ultimatum Ramiz Alisë, të shpallte vendimin e heqjes së emrit deri në mesditën e datës 18 shkurt, në të kundërt ata do të nisnin një grevë masive urie. Përgjigja që pritej nuk erdhi. Më 18 shkurt 723 studentë e pedagogë u ngjuan në Kinoklubin "Studenti".

Greva e tyre mori menjëherë mbështetje. Brenda 24 orëve rreth 100 ndërmarrje, uzina, miniera dhe organizata i drejtuan telegrame Ramiz Alisë. Regjimi u mundua të negocionte një rrugë të mesme siç ishte heqja e emrit pa vendim, por me riorganizim të universitetit. Kjo nuk u pranua nga studentët.

Më 19 shkurt, Bashkimi i Sindikatave të Pavarura të Punëtorëve bëri thirrje që të nesërmen, datë 20 shkurt, të kishte bojkot masiv të punës dhe miting mbështetës për grevën në "Qytet Studenti". Ajo që ndodhi më pas do të ndryshonte tërësisht fatet e vendit.

ROMANIA SOCIALISTĂ - ROMANIA
PROGRESUL ȘI BINELE

1972-73

nr. 480

LUGA

**COMITATUL ORGANIZATIV DE LĂNGA JUDEȚUL
DE UNIVERSITATE " ȘTEFAN CEL MARE "**

SECRET

Președinți : Kuvendi Popului dinți vna nu dijeni
per khrisina e nă grupi studentilor per naime e sunt
"Imar Hania" es sion ex institutiilor e lark armaru sha
ekomoru e share popullit toos, se larkje nu tate gantje
at sente e te ngjallit amada nu pergjigjen e dimes na deklar-
tine e Kshkallit e kshistruva te Republikos Populere Socialiste
te Shqiptaria te shate 25 shkurt 1971.

SEKRETARI E PREZIDENCIA

Shtet (Shaq)
1972-73

—

Univ. of Georgia
Lib. & Archives

17 shkurt 1991
Përgjigja e Presidiumit të Kuvendit
Popullor ndaj kërkesës së studentëve
për heqjen e emrit "Enver Hoxha"

Keightley to President & Council Republic
The Spittles Spittles Limited & Higgins
The Spittles & University & Towns with
spittles & spittles, spittles to be taken up,
then spittles Keightley & Spittles & University,
the spittles spittles & spittles & spittles spittles
University & spittles

The spittles spittles the President &
Council Spittles spittles & spittles spittles
spittles spittles & spittles & spittles spittles
spittles & spittles spittles spittles
The spittles spittles the spittles & spittles 1821/1791
see it

Spittles spittles spittles spittles
spittles & spittles

1821 18 2 1791

Kërkesa e studentëve për heqjen e emrit "Enver Hoxha" Universitetit të Tiranës brenda datës 18 shkurt.

20 shkurt 1991
Protestues mbi monumentin e rrëzuar
te diktatorit. Foto "ATSH"

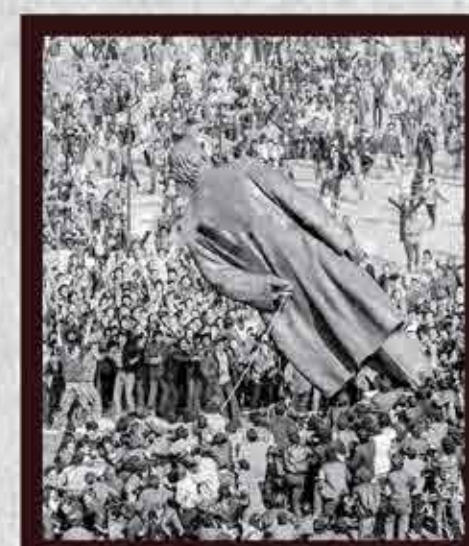
RRËZIMI I DIKTATURËS

Mëngjesin e 20 shkurtit 1991 dhjetëra mijëra qytetarë të Tiranës u mbledhën në "Qytet Studenti" për të mbështetur grevën e studentëve. Për herë të parë u dëgjuan thirrjet masive: "Enver, Hitler!" dhe "Poshtë diktatura!" Më pas, grupe të mëdha mbështetësish, të inkurajuar nga akti i studentëve iu drejtuan bulevardit kryesor "Dëshmorët e Kombit" ku ishin vendosur selitë e udhëheqjes.

Komiteti Qendror dhe RTSH qenë rrethuar nga policia, ndërsa garda kishte bllokuar me tanke hyrjet për në "Bllok". Nisi përplasja me protestuesit. Të shtëna me armë i shtynë ata drejt sheshit "Skënderbej", atje ku prej vitit 1988 – për 858 ditë – qëndronte totemi i regjimit, statuja e diktatorit. Pas rreth dy orësh përplasje me policinë, nën një tension të jashtëzakonshëm, qindra njerëz nisën ta tërhiqnin me kavo statujën derisa ajo u rrëzua. Demonstruesit shpërthyen në entuziazëm, ndërsa policia u step pas thirrjeve euforike: "E hoqëm! E hoqëm! E hoqëm qelbësirën!"

20 shkurt 1991
Momenti i rrëzimit të monumentit të
diktatorit. Foto "ATSH"

20 shkurt 1991
Momenti i rrëzimit të monumentit të
diktatorit. Foto "Armando Babani"

20 shkurt 1991
Protestues mbi kamionin që tërhoqi monumentin
e diktatorit drejt Qytetit Studenti. Foto "ATSH"

RRËZIMI I DIKTATURËS

Fillimisht me një kamion, turma e tërhoqi zvarrë statujën si trofe nga sheshi "Skënderbej" deri në "Qytet Studenti" ku vazhdonte greva e urisë. Rrugës statujës iu shkëput pjesa e bustit. Një autobus i minatorëve të Krrabës e tërhoqi atë më tej pasi kamioni i parë pësoi defekt. Busti përfundoi i varur te Kinoklubi "Studenti".

Në mbrëmje, regjimi komunist i Ramiz Alisë vendosi të heqë emrin e Enver Hoxhës nga Universiteti i Tiranës dhe për herë të parë në 45 vite, prej protestave qytetare, u detyrua të ndryshojë qeverinë.

Rrëzimi i përmendores në Tiranë u shoqërua me rrëzime të tjera në qytete si Durrësi, Gjirokastra dhe Korça. Vlen të thuhet se edhe më parë ka pasur përpjekje të ndryshme për të hedhur poshtë përmendoret e diktatorit, si për shembull në Shkodër dhe Vlorë më 16 prill dhe 26 dhjetor 1990, por ato dështuan pasi ishin nisma kryesisht individuale.

20 shkurt 1991
Sekuenca nga kronika e gazetarit Alfons Curashi i
RTSH-së

[illegible]

Zgjedhjet e para pluraliste të 31 marsit 1991 nuk e rrëzuan dot regjimin komunist, PPSH fitoi. Zonat urbane votuan partitë reja, por rrethinat i qëndruan besnike sistemit të vjetër. Një vit më pas, e detyruar nga protestat masive, qeveria socialiste dekretoi zgjedhjet e parakohshme më 22 mars 1992 prej të cilave doli fituese Partia Demokratike.

[illegible]

1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025
2026
2027
2028
2029
2030
2031
2032
2033
2034
2035
2036
2037
2038
2039
2040
2041
2042
2043
2044
2045
2046
2047
2048
2049
2050
2051
2052
2053
2054
2055
2056
2057
2058
2059
2060
2061
2062
2063
2064
2065
2066
2067
2068
2069
2070
2071
2072
2073
2074
2075
2076
2077
2078
2079
2080
2081
2082
2083
2084
2085
2086
2087
2088
2089
2090
2091
2092
2093
2094
2095
2096
2097
2098
2099
2100
2101
2102
2103
2104
2105
2106
2107
2108
2109
2110
2111
2112
2113
2114
2115
2116
2117
2118
2119
2120
2121
2122
2123
2124
2125
2126
2127
2128
2129
2130
2131
2132
2133
2134
2135
2136
2137
2138
2139
2140
2141
2142
2143
2144
2145
2146
2147
2148
2149
2150
2151
2152
2153
2154
2155
2156
2157
2158
2159
2160
2161
2162
2163
2164
2165
2166
2167
2168
2169
2170
2171
2172
2173
2174
2175
2176
2177
2178
2179
2180
2181
2182
2183
2184
2185
2186
2187
2188
2189
2190
2191
2192
2193
2194
2195
2196
2197
2198
2199
2200
2201
2202
2203
2204
2205
2206
2207
2208
2209
2210
2211
2212
2213
2214
2215
2216
2217
2218
2219
2220
2221
2222
2223
2224
2225
2226
2227
2228
2229
2230
2231
2232
2233
2234
2235
2236
2237
2238
2239
2240
2241
2242
2243
2244
2245
2246
2247
2248
2249
2250
2251
2252
2253
2254
2255
2256
2257
2258
2259
2260
2261
2262
2263
2264
2265
2266
2267
2268
2269
2270
2271
2272
2273
2274
2275
2276
2277
2278
2279
2280
2281
2282
2283
2284
2285
2286
2287
2288
2289
2290
2291
2292
2293
2294
2295
2296
2297
2298
2299
2300
2301
2302
2303
2304
2305
2306
2307
2308
2309
2310
2311
2312
2313
2314
2315
2316
2317
2318
2319
2320
2321
2322
2323
2324
2325
2326
2327
2328
2329
2330
2331
2332
2333
2334
2335
2336
2337
2338
2339
2340
2341
2342
2343
2344
2345
2346
2347
2348
2349
2350
2351
2352
2353
2354
2355
2356
2357
2358
2359
2360
2361
2362
2363
2364
2365
2366
2367
2368
2369
2370
2371
2372
2373
2374
2375
2376
2377
2378
2379
2380
2381
2382
2383
2384
2385
2386
2387
2388
2389
2390
2391
2392
2393
2394
2395
2396
2397
2398
2399
2400
2401
2402
2403
2404
2405
2406
2407
2408
2409
2410
2411
2412
2413
2414
2415
2416
2417
2418
2419
2420
2421
2422
2423
2424
2425
2426
2427
2428
2429
2430
2431
2432
2433
2434
2435
2436
2437
2438
2439
2440
2441
2442
2443
2444
2445
2446
2447
2448
2449
2450
2451
2452
2453
2454
2455
2456
2457
2458
2459
2460
2461
2462
2463
2464
2465
2466
2467
2468
2469
2470
2471
2472
2473
2474
2475
2476
2477
2478
2479
2480
2481
2482
2483
2484
2485
2486
2487
2488
2489
2490
2491
2492
2493
2494
2495
2496
2497
2498
2499
2500
2501
2502
2503
2504
2505
2506
2507
2508
2509
2510
2511
2512
2513
2514
2515
2516
2517
2518
2519
2520
2521
2522
2523
2524
2525
2526
2527
2528
2529
2530
2531
2532
2533
2534
2535
2536
2537
2538
2539
2540
2541
2542
2543
2544
2545
2546
2547
2548
2549
2550
2551
2552
2553
2554
2555
2556
2557
2558
2559
2560
2561
2562
2563
2564
2565
2566
2567
2568
2569
2570
2571
2572
2573
2574
2575
2576
2577
2578
2579
2580
2581
2582
2583
2584
2585
2586
2587
2588
2589
2590
2591
2592
2593
2594
2595
2596
2597
2598
2599
2600
2601
2602
2603
2604
2605
2606
2607
2608
2609
2610
2611
2612
2613
2614
2615
2616
2617
2618
2619
2620
2621
26

[illegible][illegible]

23-25 shkurt 1991
Lista e telegramëve kundër studentëve
dhe trëzimit të përmendoreve

11991
Monumenti i Enver Hoxhës majtas, dhe i rivendosuri
djathtas, majtas me ushtar. (Korçë) Foto Kastriot Dervish

Pas ngjarjeve të 20 shkurtit 1991 në Tiranë, përmendoret kushtuar diktatorit Hoxha, të cilat ishin vendosur në të gjitha qytetet kryesore të Shqipërisë, filluan të rrëzoheshin njëra pas tjetrës. Revoltat e qytetarëve i copëtuan ato. Përmendoret e gurta si ai i Gjirokastrës, apo muzeut të Luftës Nacional-Çlirimtare në Tiranë, u thyen, ndërsa ato të bronzat u gjymtuan dhe përfunduan në fonderi. Monumenti kryesor në prill 1992 u riciklue bashkë me ato të Stalinit dhe Leninit nga një projekt i skulptorit Fuad Dushku për llogari të botuesit gjerman Tete Böttger, i cili kishte kërkuar një monument për filozofin e luminist Georg Christoph Lichtenberg. Në një kohë kur për qytetarët rrëzimi i monumenteve ishte veprim i qartë kundër regjimit, për pushtetin ky veprim justifikohej me teori konspirative kinse vinte nga "forca të errëta". Në mbledhjen e Byrosë Politike të Komitetit Qendror të PPSH-së datës 6 mars 1991 Ramiz Alia do të fliste sërish për armikun e jashtëm si orkestrues të ngjarjeve në Shqipëri, agjentura amerikane, franceze, jugosllave, bullgare apo dhe greke. Alia ia faturoi situatën ekonomike dhe politike perëndimit dhe diplomatëve të huaj. Pretendimet e tij nuk u faktuan ndonjëherë.

DIKTATURA NË SYTË E TË RINJVE

Në vitin 2015, me rastin e 25 vjetorit të fillimit të lëvizjes demokratike në Shqipëri, IDMC lançoi thirrjen për konkursin kombëtar "Lindur në '90-ën - Zbulo të shkuarën, krijo të ardhmen!" me synim të nxisë dhe të motivojë rininë shqiptare të reflektojë mbi të tashmen, duke mësuar nga e shkuara.

Në vitin 2020, në 30 vjetor të vendosjes së sistemit demokratik, IDMC shpalli konkursin kreativ në arte figurative dhe multimedia me titull "30 VJET ME/PA DEMOKRACI", i hapur për një audiencë më të gjerë, me synim për të parë këndvështrimin kritik të të rinjve për 30 vitet që lamë pas.

Konkurset janë ideuar dhe realizuar nga Instituti për Demokraci, Media dhe Kulturë (IDMC) në partneritet me Fondacionin Konrad Adenauer (KAS) dhe në edicione të veçanta në bashkëpunim me institucione të tjera si Shoqata e Mësuesve të Historisë dhe Platforma e Kujtesës dhe Ndërgjegjies Europiane

IMPRESSUM

Përpunimi grafik është bërë në bashkëpunim me "STEP Design & Production"

Doni ta prezantoni këtë ekspozitë? Ekspozita "Rënia e një Diktatori" mund të porositet nga të interesuarit në format DIN A1 kundrejt një pagese simbolike dhe të prezantohet në kuadër të aktiviteteve edukative. Për informacione të mëtejshme ju lutem kontaktoni: office@idmc.al.

DITËT E KUJTESËS

19 - 26 SHKURT '21

#ditëtekujtesës2021

#6

DITËT E KUJTESËS 2021

19 - 26 SHKURT 2021, TIRANA

Passcode: 115512

19.02	16:30-19:30	Ceremonia e Hapjes: "Ditët e Kujtesës 2021"	Rogner Hotel, Antigonea Room; Zoom; Live on IDMC Social Media
19.02	16:30-19:30	Diskutim në Panel: "30 Vjet më Pas – Sa e Njohim Regjimin Komunist?"	Rogner Hotel, Antigonea Room; Zoom; Live on IDMC Social Media
20.02	10:00-11:00	Inagurimi i Ekspozitës: "Rënia e një Diktatori"	Scanderbeg Square
22.02	09:30-12:30	Konferencë Shkencore: "Shqipëria 1990-2020", Mësimet Nga Tranzicioni nga KAS	Rogner Hotel, Antigonea Room; Zoom
22.02	14:30-17:00	Prezantimi i Studimit: "Lustracioni në Shqipëri, e Shkuara dhe e Ardhmja!"	Zoom; Live on OSCE Presence in Albania Social Media
23.02	09:30-11:40	Prezantimi i Ekspozitave Virtuale nga IDMC	Live on IDMC Social Media
23.02	16:30-18:00	Shfaqja e Muzeut Virtual: "Kampi i Internimit në Maliq"	Zoom
23.02	16:30-18:00	Prezantimi i Librit: "Fjalor Enciklopedik i Viktimave të Terrorit Komunist" nga ISKK&KAS	Zoom
24.02	10:00-12:00	Harta Digjitale e Vendeve të Vuajtjes në Shqipëri nga KAS&kujto.al	Zoom
24.02	17:00-19:00	Shfaqja e Dokumentarit: "Nga Skënderbeu te Enver Hoxha"	Zoom; Live on IDMC Social Media
25.02	10:00-11:30	Prezantimi i Librit: "Shqipëria nën Sundimin Komunist 1944-1990, Terrori mbi Kulakët"	Zoom
25.02	14:30-18:00	Diskutim në Forum: "Propaganda – Dje vs. Sot"	Rogner Hotel, Antigonea Room; Zoom; Live on IDMC Social Media
26.02	10:00-11:30	Event: Përkujtim i 70 Vjetorit të Masakrës së 26 Shkurt 1951	Zoom; Live on IDMC Social Media
26.02	16:30-18:30	Ceremonia e Mbylljes: Ditët e Kujtesës 2021	Rogner Hotel, Antigonea Room; Zoom; Live on IDMC Social Media

Kjo ekspozitë u realizua në kuadër të edicionit të gjashtë të
DITËVE TË KUJTESËS 2021.

ORGANIZUAR NGA

PARTNERË & MBËSHTETËS

